

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1202

מסכת יבמות צ' - צ"ו ♦ אבות א', י"ז - ב', ב'

בס"ד, ו' סיון תשפ"ב

השבוע בגליון

- ♦ מומיה - אסורה בהנאה?
- ♦ מסחר במומיות לצרכי רפואה
- ♦ בית דין שמסר עדות בנוגע לדין תורה שאירעה בו שגגה

♦ חובה לכבד כהן שאינו הגון?

- ♦ עדות שהתבררה כמופרכת - אינה בטלה?
- ♦ עדות על דבר שלא היה ולא נברא
- ♦ הנער הכהן שהתעקש לעלות לתורה ביום טוב

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

לקח היסטורי

חג השבועות.
שש עשרה שנים בלבד לאחר השואה.
אווירת החג אפפה את בני הישיבה בכל עוז.
אל הלילה השקט עלו קולות לימוד בלתי פוסקים,
ואי שם, למעלה, התבוללו בקולות לימוד שעלו
מנקודות שונות על פני הגלובוס והעלו נחת רוח
לפני נותן התורה.
שעת דמדומים.
החג עומד לחמוק.
מצחו חרוש הקמטים של הגאון רבי יחזקאל
לוינשטיין זצ"ל, אינו נע ואינו זע. סביבו בחורים
רבים. עיניו עצומות ומחשבותיו נתונות אי שם,
בראש הר הכרמל.
בכח עיונו והבנתו לנפש האדם, הוא בוחר להחזיר
באחת את בחורי החמד אל אחד האירועים
המסעירים בתולדות עמנו, כדי לחדד בפניהם את
מעלת לומדי התורה.
לאחר שלש שנות רעב "חזק", כלשון הנביא, היה
המצב נואש.
המלך אחאב בעצמו יוצא לתור את הארץ, ב"כל
מעייני המים ואל כל הנחלים - אולי נמצא חציר".
במהלך שיטוטו אחר בדל צמחיה, נערכת פגישה בינו
לבין אליהו הנביא על אם הדרך הצחיחה, במהלכה
הוא מכנה את אליהו הנביא "עוכר ישראל" (!) על
שנשבע להביא רעב על הארץ הסוררת. אליהו משיב
לו "לא אני עכרת את ישראל", והם מסכמים לערוך
מבחן מול כל העם, בהר הכרמל.

דף פח/א אתא גברא וקאי

עדות שהתבררה כמופרכת - אינה בטלה?

תורתנו הקדושה קבעה, כי עדותם של שני עדים שהתקבלה בבית הדין, אינה מתערערת ואינה מתבטלת לעולם, אלא אם כן הזימוה עדים אחרים. הזמתם של העדים הנוגדים מתקבלת בתנאי שהם מעידים כי העדים הראשונים היו עמם במקום אחר באותו יום לגבי העידו כי ראו את המעשה עליו הם מעידים. ברם, אם העדים המכחישים מעידים כנגדם לסתור רק את גוף המעשה, וכגון: ראובן לא גנב, שמעון לא הרג, אין מתבטלת עדות העדים הראשונים, אלא לפנינו עדות מול עדות. מצב סותר.

"תרי כמאה": לאור כלל בדיני עדות הקובע כי "תרי כמאה" [שניים הם כמאה], הרי שהדבר אינו תלוי במספר העדים הסותרים לעדים הראשונים. יתכן, אפוא, ששני עדים יעידו כי ראובן מת ואשתו מותרת להנשא, וכנגדם יעידו עשרת אלפים עדים כי ראובן חי וקיים, ועדיין לא תתבטל עדות העדים הראשונים, אלא לפנינו שתי עדויות סותרות זו לזו.

עדות על דבר שלא היה ולא נברא: השאלה המתבקשת היא, עד היכן נמתח גבול יציבות עדותם של הראשונים. נתאר לעצמנו מצב בו שני עדים מעידים בפני בית הדין כי יבשת אוסטרליה נעלמה ואיננה. האדמה פתחה את פיה ותבלע את תושביה ואת כל אשר להם חיים שאולה. מיד יבואו כל יושבי העולם ויעידו בבית דין כי לא היו דברים מעולם. אם חברי בית הדין לא יפליגו ויווכחו כמו עיניהם כי כזב דיברו, הם מנועים מלבטל את העדות הראשונה ויאלצו לקבוע כי מבחינת ההלכה קיים ספק אם יבשת אוסטרליה קיימת!

האמנם?!

היתכן?!

בעלי התוספות (ד"ה אתא) עומדים על נידון זה, ומבהירים את הדברים.

בעלי התוספות מקשים: "ואם תאמר, כיון דאיכא תרי דאמרי מת, אפילו איכא מאה דאמרי שזהו, מה בכך? הא תרי כמאה דמו!"

כלומר, מדוע אם שניים העידו כי פלוני מת ואחר כך הופיע פלוני זה בפנינו חי וקיים, מתבטלת עדותם? הן הדיינים אינם יודעים אם זה שהופיע בפניהם הוא האיש עליו העידו שמת. אמת, יבואו מאות עדים ויעידו בפני בית הדין כי הוא הוא, אך בית הדין יהא מנוע מפסילת עדות הראשונים, כי לפניהם שני כתות עדים, זו אומרת ראובן מת והחי שהופיע אינו ראובן, והשנייה אומרת כי הוא ראובן.

הר"ר **יהודה אריה פודהורצר** ז"ל
ב"ר ישראל אברהם הי"ד נלב"ע חג השבועות תשס"ד
תנצב"ה

הנוצח ע"י ידידיו בני המשפחה שיחי

מרת **רבקה גרטלר** ע"ה
ב"ר ישראל ז"ל נלב"ע י' בסיון תשס"ח
תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

שמה תאמר, הן מול השניים האומרים כי בעלה מת, ניצבים מאות ואלפים הצווחים ככרוכה שהוא חי? הרי "תרי - כמאה", ואין לתת משקל למספרם הרב לעומת מיעוט העדים! בעלי התוספות מתרצים: "ויש לומר דלגבי דבר הנראה וידוע לכל לא היה אומר רב, אבל בשני עדים לא תצא".

את דבריהם מסביר החתם סופר (שו"ת, אה"ע"ז ח"ב סימן קמ"ב) באופן הבא.

לעדות נזקקים כדי להתודע לאמת: אימתי תקף הכלל "תרי - כמאה"? כאשר בית הדין הדין נזקק לעדות על מנת להתודע לאמת, ובלעדיה אין היא ידועה. או-אז, קבעה תורתנו הקדושה, כי אם צריך להסתמך על עדות, אזי כח שני עדים הוא ככחם של אלפי עדים הניצבים נגדם ולעולם הרי זו עדות מול עדות ואין אפשרות להכריע את המקרה.

ברם, כאשר המציאות ניכרת וידועה לכל גם בלא עדות, כי כל הרואה מכיר את הבעל, נשים גדולים, קטנים וגויים, הרי שנתנת משקל לדבריהם כנגד העדות, אינה מפני שבית הדין מאמין לדבריהם נגד העדות, אלא לפנייהם ידיעה ברורה שכך הם פני הדברים - הבעל חי, ולא נותר אלא להסיק כי העדים טועים בטביעת עינם, עת חורצים כי זה שהופיע אינו הבעל.

ובמילים אחרות: היכן שהדין אינו בירור על העבר אלא על המציאות המתרחשת לפנינו, והכחשת העדים אינה מכח עדות נגדית אלא מפני ידיעה ברורה ומוחשית - לא נאמר הכלל "תרי - כמאה", ועדות שני העדים בטלה ומבוטלת.

באחרונים ישנן הגדרות נוספות לדברי בעלי התוספות - ראה באוצר הפוסקים (סימן י"ז ס"ק של"ח אות ה') ולדברי כולם היסוד הוא, שחלוקה עדות על העבר מנידון הכרת ההווה.

ראוי לציין כי הנודע ביהודה (שו"ת, אה"ע סימן ס"ה) מפרש את דברי בעלי התוספות באופן אחר, ואנו כתבנו כדעת רוב האחרונים.

דף פח/ב מנין שאם לא רצה דפנו, תלמוד לומר וקדשתו בעל כרחו

הנער הכהן שהתעקש לעלות לתורה ביום טוב

לומדי הדף היומי מכירים את המושג **"וקדשתו"** - חובת כיבוד הכהנים.

מן הפסוק (ויקרא כא/ח) **"וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב קדש יהיה לך כי קדוש אני ה' מקדשכם"** דרשו חז"ל, כי יש לכבד את הכהן בכל דבר שבקדושה.

בסוגיינתנו אנו למדים, כי מפסוק זה דרשו דין נוסף. הגמרא אומרת: מניין שאם כהן מסרב לגרש אשה האסורה לו, כופים עליו לגרשה? שנאמר **"וקדשתו"** - על כרחו.

כיצד דרשו שתי הלכות מתיבה אחת? כל לומד יודע, כי בדרך כלל אין אפשרות לדרוש שתי הלכות מאותה תיבה. השאלה המתבקשת היא, כיצד דרשו מפסוק זה שתי הלכות?

בשאלה זו התקשו אחדים מן האחרונים, ויש מי שכתב, כי זו הסיבה שבגינה נוקט הרמב"ם שמצוות כיבוד הכהן אינה מן התורה אלא מדרבנן, אשר הסמיכו את תקנתם ללשון הכתוב (ראה תורה תמימה שם). ברם, בעלי התוספות נוקטים, כי כיבוד הכהנים מצווה מן התורה, ולשיטתם יש לברר, כיצד דרשו שתי דרשות מתיבה אחת.

בשו"ת חתן סופר (סימן ק"ג) ובתורה תמימה כתבו, כי בעלי התוספות הלכו בשיטת סבם, רש"י, אשר בפירושו לתורה (שם) כותב: **"וקדשתו"** - על כרחו, שאם לא רצה לגרש, הלקהו ויסרוהו עד שיגרש. **קדש יהיה לך** - נהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה". כלומר, לדעת רש"י אכן אין לומדים מ"וקדשתו" כי אם הלכה אחת, ואילו את מצוות כיבוד הכהנים למדים מהמשך הפסוק **"קדוש יהיה לך"**.

מדוע, אם כן, בעסוק הגמרא בדין כיבוד הכהן היא מציינת את התיבה **"וקדשתו"**, היה עליה לציין את המלים מהן נדרשת הלכה זו, **"קדוש יהיה לך"**?

הסבר נפלא ומרתק אומר על כך המהר"ם שיק (שו"ת, או"ח סימן נ"ו), כלהלן.

חובה לכבד כהן שאינו הגון? הפרי מגדים (בפתיחה לאו"ח סימן קכ"ח) מסתפק, אם חובה לכבד גם כהן שאינו הגון, העובר על דת משה וישראל. המהר"ם שיק נוקט כי חובה לכבדו וזאת אשר מבקשת הגמרא ללמדנו, בהביאה את תיבת **"וקדשתו"** על מצוות כיבוד הכהן; כשם שבתחילתו עוסק הפסוק בכהן שנשא אשה אסורה, שכופים אותו לגרשה, כך גם המשך הפסוק המתייחס למצוות כיבוד הכהן, עוסק גם בכהן שאינו הגון... וחובה לכבד גם כהן שכזה.

רבי עקיבא סופר, נינו של החתם סופר, בעל דעת סופר (שו"ת, או"ח סימן ט"ז), עוסק בנושא זה, בעקבות שאלה שהונחה לפתחו.

במסכת גיטין (נט/א) קובעת המשנה, כי סדר העולים לקריאת התורה הוא: כהן, לוי ישראל, **"מפני דרכי שלום"**, כדי שלא יבואו לידי מריבות, והגמרא מסמיכה תקנה זו לפסוקים [ראה שם בגמרא, מדוע יש צורך בתקנה ואין די ב"וקדשתו"].

היו קהילות שתיקנו, כי ביום שקוראים בשני ספרי תורה, לא יעלו לתורה רווקים, כי אם נשואים.

עומד היה אליהו הנביא במעמד זה, בנסיין אחרון להשיב את האומה אל הדרך הישרה. הוא מצד אחד וכל העם מן העבר השני. אפילו פנייתו האל-מותית: **"עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים?!"**, אינה נענית בתגובה, גם לא נגדית. **"ולא ענו העם אותו דבר"**.

לא ידעו להבחין בין דרך לדרך.

ריקנות עד תום.

שני פרים נבחרו לנסיון הגדול. אחים מבטן ומלידה. תאומים.

על פי גורל נקבע מי מהם יעלה על מזבחו של אליהו ויאוכל באש שתרו משמים, ומי מהם יעלה על מזבחם של נביאי הבעל.

התגודדות קטנה סביב פרם של נביאי הבעל העלתה, כי הוא מסרב לנוע. מאות נביאי בעל ומאות נביאי אשרה הצטופפו יחד ודחקו, דחפו, השקיעו את כח השקר שפעפע בהם בכל און, אך לשוא. רגליו של הפר נטועות בקרקע בחזקה.

פר, אך מרגיש בטומאה הנוראה! אינו מוכן לנוע! **אף** לפנייתו של אליהו הנביא לא נענה הפר, ופצה את פיו כנגד כל העם: אני ותאומי הפר מבטן אחת יצאנו. מאבוס אחד אכלנו ובאותו מרעה רעינו. מדוע זה שפר גורלו לקדש שם שמים ולהיות מוקרב על מזבחך, ואילו אני אעלה על מזבחם של הרשעים עובדי עבודה זרה?

פר, אך מרגיש בטומאה הנוראה! אינו מוכן לנוע! **פייסו** אליהו הנביא. גם אתה מקדש שם שמים. הליכתך למקום הטומאה כדי להוכיח את אפסותם, מעולה היא. **"בשניכם יתקדש המקום"**.

פר, אך מרגיש בטומאה הנוראה! אינו מוכן לנוע!

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו. בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע עיתים לתורה. לומדים כמה דקות וחוכים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד עכשיו! *3029

חודש ראשון התנסות חינם

ויען הפר: אל מקומי לא אלך בעצמי, ונשבעו במו פיו כי לא יזוז ממקומו עד שאליהו הנביא עצמו ימסרנו לידי בני הבליעל. כך עשה אליהו. "ויקחו את הפר אשר נתן להם".

פר, אך מרגיש בטומאה הנוראה!

רבי יחזקאל לא התמקד בהרגשתו של הפר. יתכן שבכך אין גדולה. יצר הרע אין לו. את התחושות שיש לו, כבעל חיים, אין כח המטשטשן ומעוותן. הוא חש בדיוק את שהוא חש. הוא גם לא התייחס לכך שהעם לא נחרד והתרגש מכך שפר, בהמה גסה, אינו רוצה להתקרב אל הטומאה. איש לא רץ וזעק: ה' הוא האלוקים. הם עוד היו זקוקים למבחן האש שתרד משמים. כשיורדים - יורדים.

רבי יחזקאל נגע בלבת הנקודה.

הפר חשף את הרתיעה הטבעית שצריכה להיות מפני החטא.

הפר העלה והמחיש את ההבדל ואת החילוק בין כוחות הקדושה לבין כוחות הטומאה. מבחינתו הליכה עם הרשעים, גרועה היתה מן המוות. קנאתו בתאומו הזוכה לעלות על מזבח ה', מרבת חכמה היא, על האמת שאין בלתי.

לאט רבי יחזקאל: אם הפר הזה היה ניצב עמנו היום וחווה בהמוני יהודים לומדים תורה, בתוך עולם של חולין, ההודפים את כל הסיבות, התאוות והיצרים שחכם רב, ודבקים באמת, הוא היה אומר שזה נס!

בדבריו אלה העלה רבי יחזקאל על נס את הדבקים בלימוד התורה בתקופתנו, דור תהפוכות, בו אפילו 'מפכה' מחשבתית אי אפשר לעשות, מפני שאין כלל משהוא ישר שאפשר להפוך אותו. בוקה ומבולקה. ומטיבורו של הסער הסואן, עולה המייתם של יהודים לומדי תורה, מקיימי עולם ומחזיקים בשושלת הדורות, מהר סיני ועד משיח צדקנו במהרה בימינו. אמן.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-93-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

מעשה באחת מן הקהילות הללו, שהיה בה כהן "נער בער בן י"ז שנה, שעשה עוד מעשה נערות, ולא רצה למחול על קריאתו", אך לא היה כהן נשוי בקהילה. בני הקהילה ציפו כי הוא יוותר, אך זה התעקש לקבל את המגיע לו. ראשי הקהילה שטחו את המקרה לפני הדעת סופר, כדת מה לעשות.

הדעת סופר כותב, כי אין בכח הקהל לתקן שלא יעלו הכהנים הרווקים לתורה, בלא הסכמתם. רק אם יקבלו הכהנים את התקנה בהסכמה, הרי שהכהנים הרווקים לדורותיהם מחלו על כבודם, ואינם יכולים לחזור בהם. לפיכך הוא ממליץ להם לעשות כדברי אבי זקנו (שו"ת חתם סופר או"ח סימן כ"ה), לפייס את הכהן שיסכים גם הוא לתקנה זו וימחל על כבודו.

למעשה ראוי לדעתו לכבדו בהוצאה והכנסה, כפי שכתב החתם סופר, ובזה יקיימו "קדשתו", או אפילו בעליה לתורה ביום הראשון של יום טוב, כדי שלא לעקור לגמרי את תקנת חכמים העלולת לתורה כהן, אף על פי שכהני קהילתם מחלו על כבודם.

דף צח/א ש"מ אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה, דכתיב בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם

מומיה - אסורה בהנאה?

"מומיה" היא גופה חנוטה. לפני אלפי שנים נהגו לחנוט מתים רבים. המפורסמים שבהם הן המומיות שנחנטו במצרים ונמצאו לפני מאות שנים בפירמידות, של מלכי מצרים הפרעונים, של תות ענח' אמון, סטי, ורעמסס השני.

מסחר במומיות לצרכי רפואה: בימי הביניים הוצאו אלפי מומיות ונמכרו לצרכי רפואה, ועד לפני מאתיים שנה יוחסו להן סגולות רפואיות כמונעות דימום או כרפואה לשחפת (ראה ירושלים ח"א עמ' 20, "עדות" ח"א עמודים 107-106). בספר שערי ירושלים (עמ' 92) מתאר ר' משה ריישר איש ירושלים, לפני שנים רבות, את הדרך להשיג את המומיות, "במדבר בדרך מכה שבערב".

בספרות השו"ת של לפני למעלה משלוש מאות שנה, אנו מוצאים דיונים במעמדם ההלכתי של החנוטים. מכלול בעיות הלכתיות נכרכו סביב מנהג מוזר זה, ובעבר (מאורות הדף היומי חולין כקה/ב) עסקנו בשאלה, האם הגופה החנוטה מטמאת, כאשר ההשלכה המעשית היא, אם כהנים שסחרו בחנוטים, רשאים למשש את הסחורה, שהרי כהנים אסורים להטמא למת. במאמר הנוכחי נעסוק בשאלה האם איסור הנאה יש בדבר, שכן בשר המת אסור בהנאה, ומשכך אסור לכאורה ליהנות מבשרן של המומיות ולאכלן.

כידוע, המת אסור בהנאה (טור ושולחן ערוך יו"ד סי' שמ"ט סעי' א'), ולפיכך נשאל הרדב"ז (שו"ת, ח"ג סימן תקמ"ח), על מה סמכו העולם להתרפא בבשר "מומ"יא, ועוד סוחרים ונושאים ונותנים בו? הן ידוע שמת אסור בהנאה!

הרדב"ז דן ארוכות בנושא והוא מצדד להתיר את המסחר במומיות, מאחר שיש לומר שאין איסור הנאה אלא במתי ישראל ורובן ככולן של המומיות אינן של ישראל. טעם הדבר, לפי שמקור איסור הנאה ממת נלמד במסכת עבודה זרה (כ"ט/ב) בגזירה שווה מן הפסוק (במדבר כ"א) "ותמת שם מרים", וממילא אין מקור לאיסור הנאה במת שאינו יהודי.

חילוק זה בין ישראל ונכרי לגבי איסור הנאה ממת, מקורו בדברי התוספות, והרדב"ז מוסיף לסייע לפסקם של בעלי התוספות, מדרשת הגמרא בסוגייתנו לגבי נכרים, ש"בשר חמורים בשרם", והוא הדין לעניין איסור הנאה ממתיהם.

בעל גינת ורדים (שו"ת, יו"ד כלל א' סימן ד') מציין, כי לגבי המומיות כתב המהריק"ש, כי אין בהן איסור הנאה, מפני שאיש אינו מתייחס וחפץ בהן עצמן אלא במיני המשיחה והסמים שנמשחו בהן ואין תכלית המקח והממכר בשביל המתים עצמם. אולם, הגינת ורדים דוחה טעם זה, מפני שלאחר שנטפלו הסמים אל המת, יש לאסרם ככל דבר הנטפל אל המת האסור בהנאה.

הגינת ורדים מסכם, כי מאחר שדעת הרשב"א אינה כדעת בעלי התוספות, ורוב הפוסקים שכתבו את ההלכה שמת אסור בהנאה, לא חילקו בין יהודי לשאינו יהודי, משמע כי איסור זה תקף גם לגבי נכרי. לדעתו, הלכה למעשה יש לנקוט כדברי המחמירים, גם מפני שהם רבים וגם מפני שזו מחלוקת בדין תורה וספק דאורייתא לחומרא.

יש לציין, כי הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל מסיק (שו"ת אגרות משה יו"ד חלק א' סימן רכ"ט), כי ההלכה אין איסור הנאה במת נכרי.

דף צח/א כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובה

בית דין שמסר עדות בנוגע לדין תורה שאירעה בו שגגה

מאורע עגום אירע בקיץ תקפ"ב.

יהודי נסע עם שני בניו ונשיהם משקלוב אל אודסה. בדרך, בהיותם בנהר הדנייפר - מהנהרות הגדולים ברוסיה - התפצלו והפליגו בספינות נפרדות, האב ושתי כלותיו בספינה אחת ושני הבנים בספינה אחרת. לדאבון לב טבעה הספינה על סיפונה היו שני הבנים.

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
 מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל
 הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764*

פנינים

דף צד/א משום עיגונא

להציל עגונה

מעשה בגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל, רבה של ירושלים, שישב בבית דינו ולפתע ראה אדם חולף. מיד קרא לו, ציווה להכניס את הדיינים והסופר וסידר לו גט לאשתו... מה לי ולגט? תמה הלה. אל תדבר דבר, היסה אותו רבי שמואל. עשה כמצווה עליך. לאחר שנפטר ויצא הסביר רבי שמואל לדיינים: זה מכבר ראיתי בעיתון מודעה של עגונה אחת על בעלה שנעלם ותמונתו שם. הנה מצאתי, ומיד הזדרזתי להצילה, עתה נחפשה ונביא לה את הגט...

דף צו/ב תמיה אני אם לא יהיה בית הכנסת זו עבודת כוכבים, וכן הוה

השפעת מעשה על אוירו של המקום

המאורעות המתרחשים במקום מסויים משפיעים על אוירו של מקום. אם הם שליליים, מזדהם המקום, ואם הם חיוביים הרי הוא מטהר ומזדכך. **מקום** שקרעו בו ספר תורה, סופו שיהפך לבית עבודה זרה וכן להיפך. **סיפור** זהה ממש, מספרים בשם רבי יצחק בלאזר. פעם חלף בפטרבורג, בחצות הלילה, ליד מחנה צבא, ושמע קול מנעים ומרטיט "ווי לשכינתא בגלותא". כשהלך אחר הקול גילה חייל יהודי העומד על משמרתו ועורך תיקון חצות בדמעות שליט. **ואמרו** שסופו של המקום שהפך בית כנסת! הבל פיו ואנחותיו של החייל קידשו וטיהרו וזיככו את המקום... (פרי הארץ לר"ח זייצ'יק עמ' תסה-1).

האב השכול ושתי כלותיו באו לקייב לפני בית הדין המקומי ומסרו פרטים מזהים על שני הבנים, כדי שאם יתקבלו עדויות בעתיד, ניתן יהיה להתיר לנשותיהם להנשא. אכן, מאוחר יותר התגלו גופות אחדות, ביניהן זוהה בוודאות האח הצעיר, לאור הסימנים שנמסרו לבית הדין ולפיכך הותר לאשתו להנשא, אך לאשת האח הגדול לא הותר להנשא, כי גופתו לא זוהתה בוודאות על פי הסימנים שנמסרו לבית הדין.

התירו את האשה לשוק בלא חליצה: אולם, בית הדין שגג שגגה גדולה, שכן, לאח הצעיר לא היו ילדים ומשהוברר שמת היתה אשתו זקוקה לייבום מן... האח הבכור, שמותו לא הוברר. אילו היה מתברר כי גם הוא מת, אזי היתה אשתו מותרת להנשא, וגם יבימתו, אשת האח הצעיר, אך כל עוד לא הוברר שמת, שגג בית הדין בכך שהורה כי אף על פי שאשת האח הגדול אסורה להנשא, אשת האח הצעיר רשאית להנשא לאחר, שהרי היא זקוקה לחליצה מן האח הגדול!

העברת הפרשה לבית דין אחר: עם פרוץ הפרשה, בית הדין שיגר לבית דין אחר את הסימנים שמסר האב על אודות גופת בנו הגדול, כדי שבית הדין השני יכריע שמא די בהם כדי לקבוע כי אחת הגופות שנמצאו היתה של האח הגדול וכך תותר אשתו להנשא. בית הדין השני סמך על הסימנים שנמסרו לו על ידי בית הדין הראשון, ששמעם מפי האב, ולאורם דן בית הדין השני בדינה של אשת האח הגדול והתירה מכבלי עגינותה.

ברם, הצמח צדק (ש"ת צ"צ אהע"ז ה' קידושין סי' סו, עיי"ש עוד) שבפניו הובא המקרה, עורר סוגיה הלכתית סבוכה, כלהלן.

פסיקת הלכה כשהפוסק נוגע בדבר: סוגייתנו מביאה כלל על אודות פסיקת הלכה: "כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא, אם קודם מעשה אמרה - שומעין לו, ואם לאו - אין שומעין לו", היינו: תלמיד חכם שאומר כי שמע הלכה מסויימת מרבותיו, נאמן על הדברים ואף אם לאחר מכן אירע מעשה באותו תלמיד חכם ולפי הוראתו יש להקל במעשה זה - נותרת מסירתו תקפה. ברם, אם תחילה בא המעשה לידו ואחר כך מסר בשם רבותיו כי יש להקל בכגון דא - אין שומעים לו. רבינו תם מבאר כי כוונת הדברים, שהפוסק הלכה בנושא שיש לו בו נגיעה וזיקה אישית - אין שומעים לו, וכך נפסק להלכה (רמ"א, שולחן ערוך יו"ד סימן רמ"ב סעיף לו).

מעתה, מאחר שבית דין זה טעה בתחילה בהתירו לאשת האח הצעיר להנשא שלא כדין, יתכן שהוא נחשב נוגע בדבר מחמת רצונו להוכיח שלא נגרמה תקלה על ידו ואכן היתה האשה מותרת להנשא. מעתה יש להסתפק אם ניתן לקבל את עדותם, כי סימנים אלה ואלה מסר להם האב בהתייצבו לפניו.

הצמח צדק מצייין, כי נידון זה תלוי בפירושי הראשונים להלכה זו.

הנימוקי יוסף מפרש, כי אין חוששים שתלמיד חכם זה משקר, אלא חוששים שמא מפני נטיית לבו הוא מדמה כי הוראת רבותיו מתייחסת גם למעשה שאירע עמו. ברם, מפירושו של רש"י משמע, כי יש חשש שמא הוא משקר שכך שמע מרבותיו.

מעתה, לפי הנימוקי יוסף, במקרה שלפנינו אין לחשוש שבית הדין מסר סימנים לא נכונים מפני נטייתו לטשטש את האמת, שכן, לא דיברה גמרתנו אלא בתלמיד חכם שמנסה לדמות הלכה בעניין אחד למעשה שאירע עמו. לא כן, בית דין זה, שאינו מוסר עובדות שהובאו בפניו. אולם, לשיטת רש"י, יש לחשוש שמא משקרים הם, כדי לחפות על טעותם.

מי נחשב "נוגע בעדות"? זאת ועוד, קיימת מחלוקת מי נחשב "נוגע בעדות", שאינו יכול להעיד על דבר מחמת שהוא נוגע בו. יש אומרים, כי רק אם הדבר נוגע לעד לענייני ממון או לעצמו, כגון, אם הוא עצמו רשאי לישא אשה מסויימת - הוא פסול. ברם, יש סוברים כי גם נגיעה אישית, כגון, בכבודו, נחשבת נגיעה הפוסלתו מלהעיד. לפי דעתם, איפוא, אין בית דין זה נאמן להעיד על הסימנים שמסר האב, כי נוגעים הם בדבר.

אף על פי כן, הכריע הצמח צדק כי יש לקבל את עדותם של בית הדין, משני טעמים. האחד, לפי שבמסכתנו (א/עז) מבואר, כי אם מוסר ההלכה מוסרה בשם אדם קיים, שניתן לאמת עמו את הדברים, הרי הוא נאמן, וגם במקרה זה, ניתן בדרכים שונות לאמת את דברי בית הדין עם האב. השני, גם אם נוגעים הם בדבר, קיימת דעה בפוסקים כי 'נוגע' כשר כדי להתיר אשה עגונה להנשא, שהרי הקלו חכמים בדינה של עגונה.

גם ד"ר כהן מבני ברק לא מפספס.
2 משניות ביום
וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם
מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

צעילוי נשמת

הרב **בנימין נפחא** ז"ל
ב"ר משה ז"ל
נלב"ע י' בסיון תשמ"ח
תנצב"ה

צעילוי נשמת

הר"ר **אברהם לוי** ז"ל
ב"ר זימל ז"ל
נלב"ע י' בסיון תשל"ח
תנצב"ה
הנוצח ע"י ידידנו
ר' יצחק רפפורט ומשפחתו שיחיו

